

ثبوت و اثبات

مؤلف

عباس میرشکاری

انتشارات جاودانه

سرشناسه : میرشکاری، عباس، ۱۳۶۴ -
 عنوان و نام پدیدآور : ثبوت و اثبات / عباس میرشکاری.
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۱
 مشخصات ظاهری : ۱۲۸ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۳۲-۵
 وضعیت فهرست‌نویسی : قیفا
 موضوع : ادله اثبات دعوی
 موضوع : ادله و شواهد (حقوق)
 موضوع : ادله و شواهد (حقوق) - ایران
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۱ ت ۹ م / KMH۱۷۸۰
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۷/۵۵۰۶۴
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۰۶۱۲۴۴

چاپ اول

عنوان کتاب: ثبوت و اثبات
 تألیف: عباس میرشکاری
 ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل
 ناظر فنی: امین لشکری
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۲
 قطع و تیراژ: رقعی، ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۳۲-۵

<http://www.junglepub.org>

تلفن: ۰۶۶۴۸۲۸۳۰ - ۰۶۶۴۸۶۱۱۵ - ۰۲۱

[email://info@junglepub.org](mailto:info@junglepub.org)

۰۳۱۱ - ۰۳۲۰۵۰۶۷ - ۰۳۲۰۳۸۰۰ - ۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

«من توکل علی کفاه»^۱

www.ketab.ir

تقدیم نامہ

روزہای سخت تحصیل در دانشکده، تحمل فضای غریبانه پابخت، «باشان روشنش چون روز،
روزہای تنگ تارش، چون شب اندر قهر افاز» سخت بود. دشواری آموختن علم حقوق نیز به
سختی های افزود. چشم به دنبال آشنایی بود ملک یک دم بیامید ز دنیا و شر و شورش؛ تا اینکه در لابلای
کتاب های کتابخانه اسم آشنایی دیده شد: «کثر محمد بن جعفری لکھودی». این اسم آشنا بود؛ چه
پیش از این، و آن هنگام که ادبیات را بر هر چیز دیگری ترجیح می دادم، آثار این نویسنده را در قفسه
ادبیات می شناختم. چشم به آشنایی خود را یافته بود و نوبت دست به کتاب بود که ناخود آگاه به سمت کتاب
«دایره المعارف علوم اسلامی و قضایی» پر تاب شوم. ... اتر آن من، در کار می گذشت است؛
غربت بهمان غربت است؛ بهمان که آن آشنا، بهمان، آشناست. ... این کتاب به رسم
پاس کرداری، این نوشته ناچیز را به آن استاد بزرگ، تقدیم می کنم.

علائم اختصاری

ق.ا.	قانون اساسی
ق.ا.پ.ق.د.	قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری
ق.آ.د.م.	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب، در امور مدنی
ق.ت.	قانون تجارت
ق.ت.ا.	قانون تامین اجتماعی
ق.ث.ا.	قانون ثبت احوال
ق.ث.	قانون ثبت اسناد و املاک
ق.د.ع.ا.	قانون دیوان عدالت اداری
ق.م.	قانون مدنی
ق.م.ا.	قانون مجازات اسلامی
ق.م.م.	قانون مسئولیت مدنی
ل.ا.ق.ت.	لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت

فهرست مطالب

مقدمه

بخش اول. معرفی ثبوت و اثبات

- فصل اول: تقسیم‌بندی معمول در علم حقوق..... ۲
- مبحث اول - مفهوم ثبوت و اثبات..... ۲
- گفتار اول - تعریف ثبوت و مقایسه آن با مفاهیم مشابه..... ۲
- بند اول - تعریف ثبوت..... ۳
- بند دوم - مقایسه ثبوت با مفاهیم مشابه..... ۵
- الف - عندالله..... ۶
- ب - حکم واقعی..... ۷
- ج - وجود در منطق..... ۷
- د - نومن و فنومن..... ۸
- گفتار دوم - تعریف اثبات و مقایسه آن با مفاهیم مشابه..... ۸
- بند اول - تعریف اثبات..... ۸
- بند دوم - مقایسه اثبات با مفاهیم مشابه..... ۹
- الف - گزاره اخباری..... ۹
- ب - تصدیق..... ۹
- ج - احراز..... ۱۰
- مبحث دوم - نسبت ثبوت و اثبات..... ۱۰
- گفتار اول - اثبات‌گرا..... ۱۰
- بند اول - اهمیت اثبات..... ۱۰
- بند دوم - تردید در اهمیت ثبوت..... ۱۳

گفتار دوم - ثبوت گرا.....	۱۵
بند اول - عدم نیاز به اثبات برای وجود و اجرای آثار ثبوت.....	۱۵
یک - اشتراک احکام میان عالم و جاهل	۱۶
دو - تقاص.....	۱۸
سه - قاعده مالا یعلم.....	۲۰
چهار - عدم اختلاف.....	۲۴
پنج - تمهید طبیعی.....	۲۵
بند دوم - نقش ثبوت در تعیین صحت و حدود اثبات (قاعده ملازمه ثبوت و اثبات).....	۲۶
گفتار سوم - نتیجه گیری.....	۲۸
فصل دوم: تقسیم بندی پیشنهادی.....	۲۹
مبحث اول - تثبیت.....	۲۹
مبحث دوم - ثبوت.....	۳۰
مبحث سوم - ثبت.....	۳۱
مبحث چهارم - اثبات.....	۳۴

بخش دوم. بررسی ثبوت و اثبات از جهت ادله

فصل اول: بررسی ثبوت و اثبات از جهت کاشفیت ادله.....	۳۸
مبحث اول - علم.....	۴۰
گفتار اول - علم یقینی.....	۴۱
بند اول - علم یقینی واقعی.....	۴۱
بند دوم - علم حکمی.....	۴۵
گفتار دوم - علم عرفی.....	۵۴
مبحث دوم - ظن.....	۵۶
مبحث سوم - شک.....	۶۰

فصل دوم: بررسی ثبوت و اثبات از جهت حصر ادله	۶۴
مبحث اول - استقراء در قوانین مختلف	۶۶
گفتار اول - قانون ثبت: بیع اموال ثبت شده	۶۶
گفتار دوم - قانون تجارت: ظهرنویسی برات و صدور چک	۷۱
گفتار سوم - تصریح به جهت نامشروع	۷۳
گفتار چهارم - قانون مدنی - تأمین ارث حمل	۷۵
گفتار پنجم - تصرف	۷۶
گفتار ششم - لعان	۸۰
گفتار هفتم - ثبت ازدواج	۸۱
گفتار هشتم - تفسیر قراردادها	۸۱
مبحث دوم - برآیند	۸۳
نتایج	۸۷
پیشنهادهای	۹۲
منابع و مأخذ	۹۵

مقدمه

۱- داستان ثبوت و اثبات، همان داستان «پیل در تاریکی» است؛ پیلی که «دیدنش با چشم، چون ممکن نبود»، هرکس، با حس و حواس خویش، آن را شناخت؛ «از نظر گه، گفتشان شد مختلف آن یکی دالش لقب داد، این الف» در حالی که؛

«در کف هرکس، اگر شمع می بدی اختلاف از گفتشان، بیرون شدی» ثبوت، همان پیل است؛ وجود دارد؛ چه برای دیدنش، افراد، راهی تاریکی بشوند و چه نشوند. و واحد است؛ اگرچه هرکس، آن را به تعبیر و تصویری، درک کند.

۱- ثبوت جهان واقع است؛ جهانی که صرف نظر از علم و جهل اشخاص وجود دارد و تأثیرگذار است؛ اثبات نیز تلاش برای کسب علم نسبت به عالم ثبوت است؛ تلاشی که ممکن است حاصل آن، علم و ظن باشد یا شک و جهل. این دو مفهوم، کلیدواژه‌هایی هستند که آثار آنها نه تنها در حقوق (اعم از ماهوی و شکلی) که در فلسفه، کلام و اصول فقه نیز مشهود است.

۲- نویسندگان حقوقی معمولاً در ابتدای کتب ادله اثبات دعوی خود بخشی را به ثبوت و اثبات اختصاص داده و با تحلیل آن، زمینه را برای

تحقیق تفصیلی در مورد هر یک از ادله اثبات دعوا فراهم می‌کنند. اما کمتر تألیفی به‌طور اختصاصی به تحلیل این دو نهاد پرداخته است؛ بنابراین، سعی شد در اثر پیش‌رو، با تأکید عمده بر حقوق اسلام و در مرتبه بعدی، حقوق موضوعه ایران، نسبت ثبوت و اثبات در علم حقوق تحلیل شود.

۲- این اثر در دو بخش کلی طراحی شده است: بخش اول، به معرفی ثبوت و اثبات و بخش دوم، به بررسی ثبوت و اثبات از جهت ادله اختصاص پیدا کرد. بخش اول خود به دو فصل تقسیم خواهد شد: در فصل اول، تقسیم‌بندی معمول در علم حقوق، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل دوم، نگارنده، تقسیم‌بندی پیشنهادی خود را مطرح می‌کند. در این تقسیم‌بندی پیشنهادی، یک فرایند حقوقی به چهار مرحله تقسیم و تحلیل خواهد شد. این چهار مرحله عبارتند از: تثبیت، ثبوت، ثبت و اثبات. بخش دوم نیز در دو فصل ارائه خواهد شد. در فصل اول، ثبوت و اثبات از جهت کاشفیت ادله و در فصل دوم، از جهت حصر ادله مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴- در پایان این مقدمه، لازم به ذکر است که تدوین و انتشار این کتاب،

مرهون یاری‌ها و یاوریهایی است؛ بنابراین سپاس گرام از:

- جناب آقای دکتر محسن ایزانلو؛ که در نگارش این اثر به عنوان

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، راهنمایی اینجانب را بر عهده داشت؛

- همراهم، آقایان: محمدهاشم سمتی، جواد شیخ و محمدحسن

حیدری که با پایش علمی و ادبی این اثر، یاور نگارنده بودند؛

- بیش و پیش از همه، مادرم.

عباس میرشکاری